

Издавачи

ЈП Службени гласник
ЈП Национални парк Ћердап
Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ

За издаваче

Др Јелена Триван, главни и одговорни уредник, в. д. директора (СГ)
Лазар Митровић, в. д. директора (НП)
Др Милан Радовановић, директор (ГИ)

Библиотека

LEXIS

Едиција

Лексикони националних паркова Србије

Уредници

Милојко Кнежевић
Борисав Челиковић

Ликовни уредник

Александар Прибићевић

На корицама
фотографије Драгана Боснића

На предлисту
Национални парк Ћердап, општа географска карта, размера 1 : 200 000

Лексикони националних паркова Србије

ЂЕРДАП

Уредник едиције

Мр Владимир Рогановић

Уредник ѿмоа

Мр Ана Милановић Пешић

Уредништво

Проф. др Лидија Амиѿић, МА Власта Кокотовић,
Мр Радмила Милетић, Мр Марко М. Милошевић,
Проф. др Душан Михаиловић, Жаклина Николић

Уређивачки савет

Јелена Бујдић Кречковић, Мр Слободан Гавриловић,
Мр Драган Дрндаревић, Срђан Стефановић,
Др Јелена Триван, Др Јелена Ћалић,
Проф. др Божидар Ћурчић

Редакѿори

Мр Весна Смиљанић Рангелов, Олга Смоловић

© ЈП Службени гласник, 2015

Ова едисија реализована је уз финансијску помоћ Министарства пољопривреде и заштите животне средине Републике Србије и стручну помоћ Завода за заштиту природе Србије

Аутори текстова

Мр Растко Ајтић
МА Нина Аксић
Проф. др Лидија Амићић
Др Драгана Антоновић
Владан Бједов
Мр Јована Бранков
Јелена Бујдић Кречковић
Др Оливера Васић
Велимир Владић
МА Марија Дробњаковић
Вишеслав Живановић
Мр Борис Иванчевић
Др Александар Капуран
МА Власта Кокотовић
Проф. др Оливера Кошанин
МА Мирјана Крагуљац Илић
Биљана Крстески
Мр Предраг Лазаревић
Др Весна Марјановић
Здравко Милановић
Мр Ана Милановић Пешић
Мр Радмила Милетић
Др Драгана Милијашевић
Др Бошко Миловановић
Павле Милошевић
Др Душан Михаиловић
Саша Несторовић
Жаклина Николић
Драган Павићевић
Др Софија Петковић
Др Милан Плећаш
Вукашин Радић
Др Дејан Радичевић
Горан Секулић
Др Ненад Секулић
Проф. др Даница Срећковић Батоћанин
Мр Милеса Стефановић Бановић
Мр Верица Стојановић
Др Јелена Ћалић
Мр Марко Урошев

Фотографије и ликовни прилози

Драган Боснић, Даримир Банда, Јована Бранков, Душан Борић, Јелена Бујдић Кречковић, Оливера Васић, Велимир Владић, Дејан Вукићевић, Драган Дрндаревић, Марија Дробњаковић, Драган Ћорђевић, Драгослав Илић, Бранислав Јовановић, Нинослав Јовановић, Александар Капуран, Вељко Комленић, Оливера Кошанин, Драгана Милијашевић, Зоран Миловановић, Драгана Милојковић, Милош Милосављевић, Бојана Михаиловић, Жаклина Николић, Драган Панић, Мирко Пековић, Милан Плећаш, Саша Прерадовић, Ивана Радвановић, Бела Сабо, Розана Саздић, Даница Срећковић Батоћанин, Софија Стефановић, Јелена Ћаласан, Јелена Ћалић

Археолошки институт, Београд; Географски институт „Јован Цвијић“ САНУ, Београд; Завод за заштиту природе Србије, Београд; Етнографски музеј, Београд; Музеј Крајине, Неготин

Картографски прилози

Мр Милован Миливојевић

Римска статуета бога Меркура, бронза, I в.

портрети, представе богова. Поставка је допуњена документарном грађом која приказује потопљене локалитете, ископавања налазишта и њихове истраживаче.

АРХЕОЛОШКО НАСЛЕЂЕ, из праисторије, антике и средњег века, интензивно и систематски истраживано је у Ђердапу у периоду изградње бране и акумулације за ХИДРОЕЛЕКТРАНУ *ЂЕРДАП 1. На иницијативу Археолошког института у Београду започета су рекогносцирања непроходне десне ђердапске обале (1956), у циљу лоцирања утврђења Римског лимеса, када је откривено и истраживано више археолошких налазишта у хронолошком распону од праисторије до позног средњег века. На основу података прикупљених 1956–1960, Археолошки институт у Београду предложио је план археолошких истраживања, који је резултирао формирањем Републичке комисије за научна истраживања и заштиту споменика културе и природе у Ђердапу. На челу комисије био је др Лазар Трифуновић, историчар уметности; секретар је био др Борислав Јовановић, археолог; активан члан био је и др Владимир Кондић, археолог. Тешкоће око финансирања систематских заштитних археолошких ископавања у Ђердапу трајале су до 1967, када је Драгослав Срејовић открио на Лепенском Виру јединствену мезолитску културу, са специфичним стаништима и монументалним каменим скулптурама. Уследила су највећа заштитна ископавања у Србији, обављана до 1971, када је пуштена у рад ХЕ Ђердап 1. Истраживањима у Ђердапу (1965–1971) откривено је више од 30 археолошких локалитета, од доба мезолита и раног неолита до позног средњег века. Од палеолитских налазишта до сада је потврђена само ПЕЋИНА ИЗНАД ТРАЈАНОВЕ ТАБЛЕ. По броју и карактеру мезолитских налазишта ђердапско подручје је јединствено у свету. На Падини (ПАДИНА – ГОСПОЋИН ВИР, АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ), Власцу (ВЛАСАЦ, АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ), Лепенском Виру (ЛЕПЕНСКИ ВИР, АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ) и Хајдучкој воденици (ХАЈДУЧКА ВОДЕНИЦА, АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ) откривено је на десетине станишта и гробова, а камене скулптуре са Лепенског Вира представљају

Музеј Лепенски Вир

најубедљивије сведочанство о уметности и систему веровања у мезолитском периоду. Међу бројним налазиштима из позније праисторије посебно место заузима АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ *РУДНА ГЛАВА.

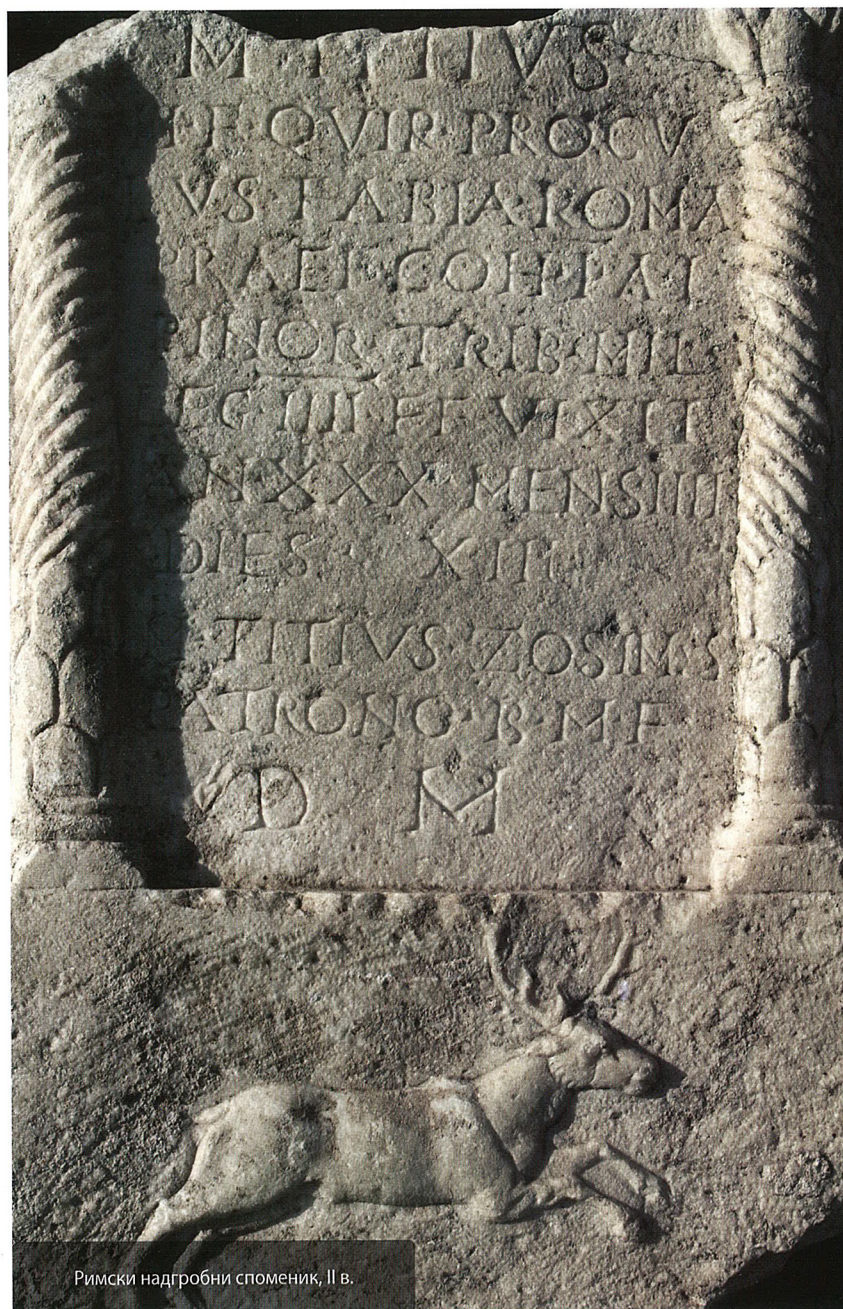
У римском периоду Ћердап је чинио део система границе Римског царства, лимеса, који је на истоку европског дела Империје пратио токове великих река Рајне и Дунава. Део Римског лимеса у Ћердапу припадао је провинцији Горњој Мезији (*Moesia Superior*), а у касноантичком периоду провинцијама Првој Мезији (*Moesia Prima*) и Приобалној Дакији (*Dacia Ripensis*). Настао је у првој половини I в. н. е., а коначно је пао крајем VI в., под ударом Авара Првог каганата. Римски каструми на излазу из Ћердапа, *Diana* на Караташу и *Transdrobeta/Pontes* – ТРАЈАНОВ МОСТ код

Остаци некадашњег утврђења Дијана – Караташ

Костола истраживани су у оквиру пројекта заштитних систематских ископавања приликом изградње ХЕ Ђердап 2 у Прахову (1979–1984), као и после пуштања хидроелектране у рад. Више од пет векова римске цивилизације у Ђердапу оставило је неизбрисив траг античког културног наслеђа, било да се ради о споменицима културе или о нематеријалној културној баштини (религијске идеје, фолклор, етнографске и антрополошке одлике становништва и сл.). Део Дунавског лимеса у југоисточној Европи кандидован је за Унескову листу светског културног наслеђа.

Најстаријим средњовековним словенским налазима, из VI и VII в., сматрају се делови керамичких посуда и фибуле са људском маском, познате из околине Кладова, Велеснице, Корбова и Прахова. На истом простору су откривена и најстарија словенска насеља на отвореном (Велесница, Љубичевац, Дунав код Брзе Паланке и Кула код Михајловца). До обнове живота у напуштеним античким утврђењима Ђердапског лимеса (БОЉЕТИН, АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ; РАВНА, АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ; ВЕЛИКИ ГРАДАЦ, АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ; ХАЈДУЧКА ВОДЕНИЦА, АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ; Костол) долази у раздобљу IX–X в. Крајем XI в., по гашењу неких од ових насеља, унутрашњост старих тврђава коришћена је за сахрањивање (Бољетин, Велики Градац, Хајдучка воденица). На десној обали Рибничког потока откривени су остаци насеља датованог у крај XI в., унутар кога су истражене две средњовековне цркве. Позном средњем веку припадају и мање једнобродне цркве откривене на АРХЕОЛОШКОМ ЛОКАЛИТЕТУ ГОСПОЋИН ВИР – МАНАСТИР, и у Пецкој бари (ПЕЦКА БАРА, АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ), а овом времену припадају и остаци насеља истраживаног код УШЋА ПОРЕЧКЕ РЕКЕ. Најважнија средњовековна тврђава у овом делу српског Подунавља јесте ГОЛУБАЧКА ТВРЂАВА. У време турске власти на овим просторима саграђена је тврђава ФЕТИСЛАМ. Мали град је подигнут у првој половини XVI в., а Велики град у XVIII и XIX в. Археолошки остаци са налазишта у Ђердапу изложени су у два специјализована музеја: у АРХЕОЛОШКОМ МУЗЕЈУ ЂЕРДАПА и МУЗЕЈУ *ЛЕПЕНСКИ ВИР.

Римски надгробни споменик, II в.

АРХИТЕКТУРА, градитељство, на подручју Ђердапа датира од периода Прото-Лепенског вира, од када потиче осам откривених станишта (ЛЕПЕНСКИ ВИР, АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТ). Богато АРХЕОЛОШКО НАСЛЕЂЕ овог подручја, поред једног потврђеног

налазишта из средњег палеолита (Пећина изнад Трајанове табле), обухвата већи број мезолитских станишта и гробова (Падина – Госпођин вир, Власац, Хајдучка воденица и др.), насеља из бронзаног и старијег гвозденог доба (Букова глава, Три горуна).